

Sygn.akt III AUa 341/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 maja 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Elżbieta Zarzecka (spr.)

Sędziowie: SA Teresa Suchcicka

SA Alicja Sołowińska

Protokolant: Barbara Chilimoniuk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 maja 2018 r. w B.

sprawy z odwołania U. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji wnioskodawczyni U. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 26 lutego 2018 r. sygn. akt IV U 1412/17

I. oddala apelację,

II. zasądza od U. M. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

Sygn. akt III AUa 341/18

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z 19 października 2017 r., na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. z 2017 r., poz. 1383) przyznał U. M. emeryturę od 1 września 2017 r. Podstawa obliczenia emerytury podlegała pomniejszeniu o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy i składki na ubezpieczenie zdrowotne (na podstawie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej).

W odwołaniu od powyższej decyzji U. M. wniosła o jej zmianę.

Odwołująca wskazała, że prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym nabyła (...), bowiem w tej dacie spełniła warunki do jego nabycia. Ustalenie prawa do emerytury oraz jej wysokości powinno zatem nastąpić według stanu prawnego obowiązującego w tej dacie, w związku z czym nie ma do niej zastosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, który wszedł w życie 1 stycznia 2013 r.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z 26 lutego 2018 r. odwołanie oddalił. Sąd ten ustalił, że U. M. urodziła się (...) Decyzją (...) Oddział w O. z 10 października 2007 r., na skutek wniosku z 11 września 2007 r., ubezpieczona nabyła prawo do wcześniejszej emerytury od (...)r. W dniu (...). złożyła wniosek o emeryturę z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego.

Sąd wskazał, że strony pozostawały zgodne co do okoliczności faktycznych sprawy. Natomiast kwestią sporną pozostawało ustalenie, czy do wyliczenia wysokości emerytury odwołującej należy zastosować reguły określone w art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ubezpieczona, jako osoba urodzona po 31 grudnia 1948 r., od 2007 r. pobierała emeryturę przyznaną na podstawie art. 29 w zw. z art. 46 ustawy emerytalnej. Kolejny wniosek emerytalny zgłosiła 21 września 2017 r. i z tego względu jej uprawnienia emerytalne mogły zostać rozpoznane wyłącznie na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej oraz art. 25 i art. 26 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym obecnie, w tym również na podstawie art. 25 ust. 1b tej ustawy, dotyczącego pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Sąd pierwszej instancji odwołał się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 7 maja 2014 r. (K 43/12), w którym zostało wyjaśnione, że celem nowego systemu emerytalnego było stworzenie mechanizmu gromadzenia środków finansowych łagodzących w przyszłości zwiększone wydatki związane z postępującym procesem starzenia się ludności, przy ograniczeniu roli państwa. Choć ustawodawca ma znaczną swobodę określenia konkretnego kształtu prawa do emerytury oraz instrumentów służących jego urzeczywistnieniu, to jego działania podlegają określonym ograniczeniom. Kształtując wysokość świadczeń emerytalnych musi uwzględnić, że występuje w nich element wzajemności, a dokonując zmian regulacji emerytalnych kierować się zasadą ochrony praw nabytych. Ochrona praw nabytych nie ma charakteru absolutnego. Uzasadnieniem naruszenia zasady ochrony praw nabytych może być w szczególności potrzeba zapewnienia realizacji innej wartości istotnej dla systemu prawnego, choćby nie była ona wprost wyrażona w tekście przepisów konstytucyjnych. Zmiana treści warunków nabycia prawa do emerytury w okresie jego nabywania jest uzasadniona takimi wartościami konstytucyjnymi jak sprawiedliwość rozumiana jako możliwie równe ponoszenie kosztów funduszu przez kolejne generacje ubezpieczonych, solidarność społeczna i stabilność finansów publicznych. Podważone zaufanie jednostki do gwaranta systemu pozostaje zatem w odpowiedniej proporcji do wartości, jaką jest solidarność wspólnoty ubezpieczonych. W konieczne zmiany tego typu wpisuje się regulacja prawna zawarta w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej.

Sąd pierwszej instancji wskazał również, że do urzeczywistnienia i konkretyzacji prawa, czy też wysokości emerytury wymagany jest wniosek zainteresowanego, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy. Świadczenia te wypłaca się bowiem poczynając od dnia powstania prawa do wnioskowanego świadczenia, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu (art. 129 ust. 1 ustawy). Taki stan rzeczy oznacza, że wprawdzie prawo do emerytury powstaje z mocy prawa z dniem spełnienia wszystkich przesłanek wymaganych do jego nabycia, ale niezbędne jest także potwierdzenie tego prawa w celu uruchomienia wypłaty ustalonego świadczenia w określonej wysokości, które wymaga złożenia stosownego wniosku i jego rozpoznania w stanie prawnym adekwatnym dla jego oceny. Rozpoznanie wniosku o ustalenie prawa do emerytury wymaga potwierdzenia tego prawa oraz jego wysokości według stanu prawnego obowiązującego w dacie złożenia wniosku, o ile przepisy prawa nie stanowią inaczej, zwłaszcza w sytuacji dokonywania istotnych zmian w prawie ubezpieczeń społecznych, które niekiedy wygaszały lub ograniczały niektóre uprawnienia emerytalne lub modyfikowały istotne warunki ich nabycia, w tym w zakresie przesłanek ich nabywania w określonym przedziale czasowym lub do ustalania wysokości ustalanych świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy wskazał, że wnioskodawczyni dopiero 21 września 2017 r. zdecydowała się domagać przyznania jej świadczenia w tzw. nowym systemie (zdefiniowanych składek), gdzie świadczenie nabywa się za okresy ubezpieczenia, a wysokość świadczenia zależy od sumy zaewidencjonowanych składek. Z tym wiąże się ustalenie wysokości świadczenia w oparciu o przepisy obowiązujące w chwili złożenia wniosku o świadczenie, który jest warunkiem realizacji prawa z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. W dniu zaś przyznania

prawa do emerytury tzw. „nowej” oraz w chwili złożenia wniosku o to świadczenie, niewątpliwie obowiązywał art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, którego treść jest jednoznaczna i brak przepisów wyłączających jego zastosowanie w zależności od daty osiągnięcia przez ubezpieczonego wieku wskazanego w art. 24 ustawy emerytalnej. Pobranie emerytur na podstawie wskazanych wyżej przepisów oznacza z kolei niewątpliwie skonsumowanie części kapitału składkowego, w związku z czym od 1 stycznia 2013 r. odlicza się od niego sumę wypłaconych emerytur. Skoro skarżąca wystąpiła o ustalenie emerytury na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej po dodaniu art. 25 ust. 1b tej ustawy, to przy ustalaniu podstawy wymiaru tej „nowej” emerytury oraz jej wysokości należało stosować określoną wyraźnie w tym przepisie zasadę usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru ustalonej emerytury o sumy wcześniej pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Skorzystanie z przywileju nabycia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., prowadzi do usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru „nowej” emerytury przysługującej z art. 24 ust. 1 w zw. z art. 26 ustawy emerytalnej o sumy kwot pobranych wcześniejszych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne (por. Wyrok Sądu Najwyższego z 12 września 2017 r., II UK 381/16).

Reasumując, Sąd uznał, iż zaskarżona decyzja organu rentowego jest prawidłowa i na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Apelację od tego wyroku wniosła U. M.. Zaskarżyła wyrok w całości i zarzuciła naruszenie prawa materialnego, a mianowicie: art. 24 w zw. z art. 25 ust. 1b w zw. z art. 100 ust. 1 w zw. z art. 129 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że skoro skarżąca wystąpiła z wnioskiem o ustalenie emerytury po dodaniu art. 25 ust. 1b tej ustawy, to przy ustaleniu podstawy wymiaru „nowej” emerytury oraz jej wysokości należało stosować określoną wyraźnie w tym przepisie zasadę usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru ustalonej emerytury o sumy wcześniej pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne pomimo, iż U. M. spełniła warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury jeszcze przed wejściem w życie ww. artykułu.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i ustalenie wysokości emerytury nie pomniejszając jej o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur. Ponadto wniosła o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Wyrok Sądu pierwszej instancji odpowiada prawu, a zawarta w uzasadnieniu tego wyroku argumentacja jest zgodna z aktualnym, najnowszym orzecznictwem Sądu Najwyższego. Sąd odwoławczy rozpoznając niniejszą sprawę w pełni aprobuje rozważania prawne zaprezentowane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Z niekwestionowanych przez strony ustaleń faktycznych wynika, że U. M. urodziła się (...) Decyzją (...) Oddział w O. z 10 października 2007 r., na skutek wniosku z 11 września 2007 r., nabyła od (...) prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 29 w zw. z art. 46 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W dniu 21 września 2017 r. złożyła natomiast wniosek o emeryturę z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego.

Sporne było w sprawie wyłącznie to, czy do ustalenia wysokości emerytury odwołującej w powszechnym wieku emerytalnym należy zastosować regułę określoną w art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którą jeżeli ubezpieczony pobrał określone świadczenia, między innymi emeryturę na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, to podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2013 r., zatem

niewątpliwie w momencie, gdy wnioskodawczyni spełniała już warunki do nabycia emerytury w powszechnym wieku emerytalnym (wiek 60 lat osiągnęła bowiem w dniu 21 września 2012 r.).

Spór dotyczył zatem w istocie tego, czy w odniesieniu do U. M. znajdują zastosowanie przepisy dotyczące ustalenia wysokości świadczenia obowiązujące w momencie złożenia przez nią wniosku o przyznanie świadczenia emerytalnego z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego (wniosek z 21 września 2017 r.), czy też należy zastosować przepisy wcześniejsze, obowiązujące w momencie nabycia przez nią prawa do emerytury (korzystniejsze dla wnioskodawczyni, bowiem nie przewidujące pomniejszenia świadczenia o kwotę pobranej dotychczas emerytury wcześniejszej).

Kwestia powyższa była przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w uchwale z 19 października 2017 r. w sprawie o sygn. III UZP 6/17, w której przesądzone zostało, iż przy ustalaniu wysokości emerytury na podstawie art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1383 ze zm.) ubezpieczonemu, o którym mowa w art. 55 w związku z art. 55a ust. 1 tej ustawy, podstawę obliczenia świadczenia pomniejsza się o sumę kwot emerytury pobranej przed ustaleniem prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego w wysokości przed obliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne (art. 55a ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) także wtedy, gdy określone w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych warunki uprawniające do emerytury spełnił przed 1 maja 2015 r., a z wnioskiem o świadczenie wystąpił po tej dacie. Uchwała ta została podjęta w stanie faktycznym dotyczącym ubezpieczonej urodzonej przed 1 stycznia 1949 r., która prawo do emerytury wcześniejszej nabyła po ukończeniu 59 lat na podstawie art. 88 Karty nauczyciela, zaś prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym nabyła na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej od 29 listopada 2007 r. Do obliczenia wysokości emerytury w powszechnym wieku emerytalnym w przypadku tej ubezpieczonej miały zastosowanie przepisy art. 26 w zw. z art. 55 i art. 55a ustawy emerytalnej. Przepis art. 55a wszedł w życie z dniem 1 maja 2015 r., dlatego też datą graniczną spełnienia warunków przyznania prawa do emerytury wskazywaną w uchwale jest właśnie ta data. Treść art. 55a ust. 2 jest tożsama z rozwiązaniem przewidzianym w art. 25 ust. 1b i dotyczy pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury w powszechnym wieku emerytalnym o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Dlatego też rozstrzygnięcie z powyższej uchwały znajduje zastosowanie również w sprawie niniejszej, chodzi w niej bowiem o analogiczny problem prawny. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę w pełni aprobuje pogląd wyrażony w tej uchwale.

W tym miejscu zauważyć należy, że wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 7 marca 2018 r. w sprawie III AUa 190/16, na który między innymi powołuje się skarżąca w apelacji (wyrażający pogląd odmienny) został uchylony przez Sąd Najwyższy wyrokiem z 7 marca 2018 r. w sprawie I UK 572/16. Sprawa ta była ponownie rozpoznawana przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku (sygn. akt III AUa 359/18), który wyrokiem z 17 maja 2018 r. oddalił apelację ubezpieczonej, również tym samym akceptując stanowisko wyrażone w ww. uchwale Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 19 października 2017 r. (III UZP 6/17) w sposób wyczerpujący i nie pozostawiający wątpliwości wyjaśnił, w jaki sposób należy interpretować przepisy art. 100 i art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z art. 100 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. Nabycie prawa nie przesądza jednak o możliwości jego realizacji, gdyż zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, świadczenia wypłaca się, poczynając od dnia powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu.

Sąd Najwyższy stwierdził, że czym innym jest prawo do emerytury nabyte na mocy art. 100 ustawy emerytalnej, czym innym zaś prawo do określonej wysokości świadczenia, o którym mowa może być dopiero wówczas, gdy wysokość ta zostanie ustalona decyzją organu rentowego. Zasada ustawowej gwarancji oznacza, że parametry i sposób ustalania wysokości świadczenia uregulowane są ustawowo (mogą zatem podlegać zmianom), a organ rentowy jest związany przepisami ustawy i nie może z ich pominięciem ustalić wysokości świadczenia. Oznacza to, że ochronie konstytucyjnej podlega nabyte niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek,

staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane). Do urzeczywistnienia i konkretyzacji prawa i/lub wysokości emerytury wymagany jest wniosek zainteresowanego, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, niezbędny do ustalenia prawa do świadczeń określonych w ustawie. Zatem, wprawdzie prawo do emerytury powstaje z mocy prawa z dniem spełnienia wszystkich przesłanek wymaganych do jego nabycia, ale niezbędne jest także potwierdzenie tego prawa w celu uruchomienia wypłaty ustalonego świadczenia w określonej wysokości, które wymaga złożenia stosownego wniosku i jego rozpoznania w stanie prawnym adekwatnym dla jego oceny. Dopiero rozpoczęcie wypłaty świadczeń wywołuje problem konieczności ochrony ich ekonomicznej wartości. Rozpoznanie wniosku o ustalenie prawa do emerytury wymaga potwierdzenia tego prawa oraz jego wysokości według stanu prawnego obowiązującego, tj. aktualnego w dacie złożenia wniosku, o ile przepisy prawa nie stanowią inaczej. Prawem nabytym jest zatem prawo do emerytury po spełnieniu warunków ustawowych (art. 100 ustawy emerytalnej), a nie prawo do emerytury w określonej wysokości, która może być wyliczona dopiero wówczas, gdy ubezpieczony złoży wniosek o wypłatę tego świadczenia.

Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę w pełni akceptuje i podziela wyżej zaprezentowane stanowisko. Oznacza to, że w przypadku wnioskodawczynie, która z wnioskiem o emeryturę na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej wystąpiła po dodaniu art. 25 ust. 1b tej ustawy, to przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury oraz jej wysokości organ rentowy zasadnie pomniejszył podstawę świadczenia o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Nowa regulacja, pomimo iż weszła w życie już po spełnieniu przez wnioskodawczynię warunków do przyznania emerytury w powszechnym wieku emerytalnym, nie może być rozumiana jako naruszenie prawa nabytego, nie dotyczy bowiem przesłanek prawa do emerytury, a jedynie określenia jej wysokości. Skorzystanie z przywileju nabycia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., o których mowa w rozdziale 3 Działu I ustawy emerytalnej, albo na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela, prowadzi do usprawiedliwionego pomniejszenia podstawy wymiaru „nowej” emerytury przysługującej z art. 24 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej o sumy kwot pobranych wcześniejszych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne (por. wyroki Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2016 r., II UK 78/15 i z 12 września 2017 r., II UK 381/16). Kwestie samego matematycznego wyliczenia wysokości emerytury U. M. nie były natomiast objęte sporem w sprawie niniejszej.

Tym samym, niezasadne okazały się zawarte w apelacji zarzuty naruszenia art. 24 w zw. z art. 25 ust. 1b w zw. z art. 100 ust. 1 w zw. z art. 129 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Dlatego też apelacja podlegała oddaleniu, o czym Sąd orzekł na podstawie art. 385 k.p.c. – punkt I sentencji wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sporu, na podstawie art. 98 § 1 i 3 i art. 99 k.p.c., zasądając od skarżącej na rzecz ZUS 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego organu rentowego w II instancji - tj. stawkę minimalną wynagrodzenia pełnomocnika określoną w § 9 ust. 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1804) w brzmieniu obowiązującym na dzień wniesienia apelacji – punkt II sentencji wyroku.